

Peter – začetek in temelj edinosti, I.

»Cerkve je v Kristusu znamenje in sredstvo najglobljega združenja z Bogom in edinosti vsega človeškega rodu,« beremo v prvem členu Dogmatične konstitucije o Cerkvi 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (prim. C 1). To Cerkev je Jezus Kristus ustanovil, ko je po svojem vstajenju poslal svoje apostole, kakor je njega poslal Oče (prim. Jn 20,21). Na čelo apostolov je Kristus postavil apostola Petra, ki je »trajno in vidno počelo in temelj [principium et fundamentum]¹ edinosti vere in občestva« (C 18). Podobno velja za Petrovega naslednika, ki je rimski škof – papež: »Rimski papež je kot Petrov naslednik [Romanus Pontifex, ut successor Petri] trajno in vidno počelo in temelj edinosti tako škofov kakor množice vernikov« (C 23). Sklicujoč se na I. vatikanski vesoljni cerkveni zbor je tako sveti zbor škofov na čelu s Petrovim naslednikom, papežem Pavlom VI., leta 1964 nauk o ustanovitvi in trajnosti, o moči in pomenu svetega prvenstva rimskega papeža znova podal vsem vernikom, da ga trdno verujejo, in nato vse 3. poglavje nadaljeval z razglasitvijo zlasti nauka o škofih, naslednikih apostolov (prim. C 18-29).

Papež je v katoliški Cerkvi torej »počelo in temelj« edinosti, prav nasprotno pa je v očeh mnogih nekatoliških kristjanov prvenstvo rimskega papeža ena izmed glavnih ovir na poti do obnovitve edinosti med vsemi kristjani.

1. Oscar Cullmann o Petrovem prvenstvu

Med najbolj tehtnimi prispevki v razpravi o Petrovem prvenstvu je delo luteranskega teologa Oscarja Cullmanna² *Peter: učenec – apostol – mučenec*, ki je v nemškem izvirniku

izšlo sredi leta 1952 (Cullmann 1952). Do tedaj so se protestantski teologi ukvarjali predvsem z apostolom Pavlom in njegovimi deli. Cullmann pa se je končno lotil študija življenja in dela apostola Petra. Zavedal se je, da lahko razlaga osamljenih svetopisemskih odlomkov hitro zapelje v dokazovanje lastnih vnaprejšnjih stališč, zato se je odločil za celovit zgodovinski pristop. Pretehtal je vse zanesljive vire: svetopisemske, arheološke, liturgične in patristične. Zato je svoje delo sam označil za zgodovinsko in v predgovoru knjižničarjem celo svetuje, naj knjigo uvrstijo med dela o zgodovini začetkov krščanske vere in Cerkve.³ Šele na tej podlagi, ki naj bi bila zaradi zgodovinskega znanstvenega pristopa razvidna in sprejemljiva kristjanom vseh veroizpovedi, nadaljuje s teološkim razmislekom, kjer se zaveda, da se mnogi ne bodo strinjali z njim. Ravno skupna, vsem sprejemljiva podlaga bo kljub vsem razlikam omogočala nadaljnjo razpravo.

Zgodovinska predstavitev Petra ustreza trem obdobjem njegovega življenja: najprej je to čas, ko Jezus zbira učence do svoje smrti, po Kristusovem vstajenju sledi Petrovo apostolsko poslanstvo in končno njegovo mučeništvo.

1.1 Peter – učenec

Ime, ki so ga Petru dali starši, je Simon in je grško, tako kakor je grško ime njegovega brata Andreja. Njegovemu očetu je bilo ime Jona ali Janez, kjer je Jona verjetno okrajšava imena Janez. Jezus ga namreč imenuje *Jonov sin*, kar Matejev evangelij ne prevede v grščino, ampak ohrani v aramejščini *Bar Jona* (Mt 16,17), v Janezovem evangeliju pa

Fra Angelico, Zgodba sv. Nikolaja: Smrt svetnika (detajl), 1437, tempera na lesu, 34 x 60 cm (cela slika) Pinacoteca, Vatikan.

ga Jezus na dveh mestih nagovarja »Simon, Janezov sin« (Jn 1,42 in trikrat Jn 21,15-17).

Na dveh mestih v Novi zavezi (Apd 15,14 in 1 Pt 1,1) najdemo Petrovo ime zapisano kot Simeon,⁴ kar je pogosto hebrejsko ime in je grškemu imenu Simon podobno po izgovorjavi. Morda je zaradi podobne izgovorjave grško ime sčasoma nadomestilo Petrovo prvotno hebrejsko ime ali pa je Peter obenem uporabljal tako grško kakor hebrejsko ime, podobno kakor to lahko domnevamo za Pavla - Savla.

Že Petrovo ime kaže, da je živel v helenističnem okolju. Poleg Petrovega brata Andreja nosi grško ime tudi njun rojak Filip: vsi trije so bili doma iz Batsajde (prim. Jn 1,44), ribiškega mesteca vzhodno od izliva

reke Jordan v Galilejsko jezero. Čeprav je bila Batsajda judovska, so bili njeni prebivalci deležni močnega vpliva poganske okolice in se je Peter lahko že v otroštvu naučil grščine in nasploh privadil helenistične kulture. Priučil se je ribištva ter ostal »preprost človek in brez izobrazbe« (prim. Apd 4,13). V nekakšnem družinskem podjetju sta brata Peter in Andrej ribarila skupaj z bratoma Jakobom in Janezom, Zebedejevima sinovoma, ki sta bila »Simonova družabnika« (Lk 5,10; prim. Mr 1,16-20). Iz Betsajde sta se Peter in Andrej skupaj preselila v bližnji Kafarnaum, na nasprotnem bregu reke Jordan. Peter je bil poročen, Jezus pa je bil očitno večkrat gost njegove družine v Kafarnaumu

in je, kakor poročajo vsi trije sinoptični evangeliji, ozdravil Petrovo taščo (Mr 1,29-34; Mt 8,14-17; Lk 4,38-41).

Poleg svojega prvotnega imena Peter nosi vzdevek Kefa. Ta beseda se med Judi ni uporabljala za lastno ime, v aramejščini pa pomeni skala. V Pavlovih pismih najdemo Petrov vzdevek vedno v aramejščini, zapisan seveda z grškimi črkami, samo na enem mestu pa preveden v grščino: *Petros*, ko Pavel morda navaja uradno besedilo, v katerem je bilo ime zapisano v grškem prevodu (prim. Gal 2,7-8).

Evangeliji apostola imenujejo Simon ali Peter ali Simon Peter in soglasno pripisujejo njegovo novo poimenovanje Jezusu. Po judovski navadi, izpričani v Svetem pismu in pri judovskih učiteljih, vzdevek izraža določeno pričakovanje in poimenovanemu pripisuje določeno poslanstvo. Ko Jezus vpraša učence, kaj pravijo, kdo je, mu Peter odgovori z vzdevkom: »Ti si *Kristus*«. Ta vzdevek, ki se hebrejsko glasi *Mesija* in pomeni *Maziljenec*, izraža Petrovo vero, da Jezus izpolnjuje, kar so Judje pričakovali od *mesija*. V Matejevem evangeliju pa Jezus Petra prav tako poimenuje z vzdevkom, ki postane Simonovo lastno ime *Peter* prav tako, kakor postane lastno ime za Jezusa vzdevek *Kristus* (prim. Mt 16,13-20).

Drugi evangeliji poimenovanje Petra postavijo v drugačen okvir: ko Jezus kliče svoje učence (prim. Jn 1,42) ali ko izbere dvanajstere apostole (prim. Mr 3,16; Lk 6,14). Od tod Cullmann sklepa, da se je spomin na trenutek, ko je Jezus Petru podelil vzdevek, izgubil, kar velja tudi za okoliščine mnogih drugih evangelijskih pripovedi. Vendar to ne zmanjša pomembnosti soglasnega pričevanja evangelistov, da je Petru ime podelil Jezus sam, in da je po izročilu, ki ga je zapisal evangelist Matej, Jezus to poimenovanje razložil s poslanstvom, ki ga je namenil Petru: da na Petru – Skali sezida svojo Cerkev.

V **sinoptičnih evangelijih** ni dvoma o Petrovem posebnem položaju med drugimi

učenci: skupaj z bratom Andrejem in Zebedevima sinovoma Jakobom in Janezom je v najožjem krogu Jezusovih učencev. Skupaj z Andrejem je prvi učenec, ki ga Jezus pokliče (prim. Mk 1,16 in Mt 4,18). Tudi znotraj tega najožjega kroga skoraj vedno prav Peter stopa v ospredje kot predstavnik drugih apostolov, denimo, ko odgovori Jezusu na vprašanje, kaj učenci pravijo, kdo da je Jezus (prim. Mt 16,15-16; Mk 8,29-30; Lk 9,20). Ko Jezus nato napove svojo smrt in vstajenje, ga Peter potegne k sebi in ga začne grajati. Jezus se obrne, pogleda vse učence in pograja Petra: »Poberi se! Za menoj, satan, ker ne misliš na to, kar je Božje, ampak na to, kar je človeško!« (Mt 16,33). S Petrovim početjem se očitno strinjajo tudi drugi učenci in Peter ravna tudi v njihovem imenu, zato se Jezus obrne in pogleda vse učence, pograja pa Petra, zopet kot *predstavnika* vseh učencev. Razlaga, da v tem in tudi v drugih primerih, ki ne skrivajo Petrovih slabosti, evangelist kaže nenaklonjenost do Petra, je zgrešena.

Seznami dvanajsternih apostolov se med seboj nekoliko razlikujejo, vendar je pri vseh Peter na prvem mestu (Mt 10,2; Mk 3,16; Lk 6,14; Apd 1,13), Matej pa še posebej poudari, da je Peter *prvi*. Vedno pa v evangelijih Peter nastopa kot prvi med učenci *v odnosu do Jezusa*, nikoli ne vodi učencev v kakem početju na lastno pest, brez Jezusa.

Samo v **Janezovem evangeliju** ima Peter tekmeča: skrivnostnega in neimenovanega »tistega učenca, ki ga je Jezus ljubil«. Cullmann ugotavlja, da pisec Janezovega evangelija ne izpodbija Petrovega posebnega položaja, poudarja pa posebno vlogo učenca, ki ga je Jezus ljubil, vlogo, ki je drugačna od Petrove, medtem ko preostala skupina Jezusovih učencev v primerjavi s sinoptičnimi evangeliji ostaja veliko bolj v ozadju. Očitno je bil Petrov poseben položaj v času nastanka Janezovega evangelija v Cerkvi tako dobro znan, da bi ga pisec, tudi če bi hotel, ne mogel niti zamol-

čati, kaj šele spodbijati. Značilen je tek Petra in »drugega učenca, ki ga je imel Jezus rad« do praznega Jezusovega groba. Drugi učenec pride prvi do groba, vendar ne vstopi, ampak počaka Petra in Peter prvi stopi v grob. Vendarle je samo o drugem učencu zapisano, da je videl in veroval (prim. Jn 20,1-8). *Drugačnost poslanstva* »učenca, ki ga je Jezus ljubil« je tudi sporočilo, ki sklene Janezov evangelij. Vstali Kristus Petru naroči, naj pase njegove ovce, glede drugega učenca pa Petru pravi: »Če hočem, da ostane, dokler ne pridem, kaj ti to mar?« (prim. 21,15-23). Očitno je drugemu učencu Gospod namenil poslanstvo, ki je drugačno od Petrovega in Petrovemu ne nasprotuje.

Petrov posebni položaj med učenci je torej izpričan pri vseh štirih evangelistih, vendar za časa Jezusovega življenja Peter nikoli ne nastopi kot voditelj drugih Jezusovih učencev, temveč samo kot njihov predstavnik tako v dobrem kakor v slabem. Tudi mu Jezus ne zaupa kake vodstvene naloge za časa svojega življenja. Jezus Petra zadolži nasproti bratom šele za čas po svoji smrti (prim. Mt 16,16-19; Lk 22,31-32; Jn 21,15-19). Dosledno upoštevanje te spremembe Petrovega položaja pred Jezusovo smrtjo in po njej kaže, da pisci evangelijev nikakor niso zgolj opisovali Petrove vloge v življenju sodobne krščanske skupnosti.

In zakaj posebni položaj med Jezusovimi učenci pripade ravno Petru? Ga Jezus imenuje za Petra – Skalo, zato ker je med učenci že prej posebej izstopal, ali pa med učenci posebej izstopa, zato ker ga je Jezus imenoval za Petra – Skalo? Na to vprašanje ne moremo odgovoriti, tako kakor ne moremo odgovoriti na vprašanje, zakaj je Bog za svoje *izvoljeno ljudstvo* med vsemi drugimi izbral ravno Izrael. Verjetno drži oboje: Jezus je dobro poznal Petra, njegove dobre in slabe lastnosti, in je vse to upošteval, ko ga je imenoval za Petra – Skalo, po drugi strani pa je to imenovanje utrdilo že dani Petrov položaj med drugimi

učenci. Po Jezusovi smrti in vstajenju pa Peter skupaj z drugimi Jezusovimi učenci postane apostol križanega in vstalega Gospoda, kar spremeni tudi njegovo posebno vlogo.

1.2 Peter – apostol

Po Jezusovi smrti in vstajenju Peter ni več le predstavnik Jezusovih učencev, ampak spričo fizične odsotnosti Gospoda Jezusa sedaj *vodi* skupnost učencev. O Petrovem vodstvenem položaju v prvi, jeruzalemski krščanski skupnosti pričajo Apostolska dela in Pavlova pisma.

V **Apostolskih delih** Peter vodi izvolitev dvanajstega apostola namesto Juda Iškarijota (Apd 1,15-26), ob binkoštnem čudežu nagovori Jude v Jeruzalemu (Apd 2,14-41), v Janezovi družbi ozdravi hrome in govori v templju (Apd 3,1-4,4) ter odgovarja velikom duhovnikom (Apd 4,5-22), pri čemer je Janez videti zelo nedejaven. Ko si Hananija z ženo Safiro skrivaj pridrži del izkupička od prodanega zemljišča in »k nogam apostolov« prinese samo drugi del, Peter v božjem imenu izreče obsodbo (Apd 5,1-11). Po uboju Štefana je v Jeruzalemu nastalo veliko preganjanje Cerkve, verjetno predvsem helenistov, ki so se razkropili po krajih Judeje in Samarije. Apostoli pa so ostali v Jeruzalemu (prim. Apd 8,1). To preganjanje je verjetno zadelo samo *heleniste*, torej kristjane izmed Judov z grškimi navedami, apostole pa je tako kakor druge *Hebrejce* pred preganjanjem obvarovala njihova zvestoba judovskim običajem. Apostoli so že prej spravljivo posredovali v nasprotjih med Hebrejci in helenisti (prim. Apd 6,1-6).

Po zaslugi razkropljenih iz Jeruzalema »je Samarija sprejela Božjo besedo«, kljub temu pa apostoli iz Jeruzalema v Samarijo pošljejo Petra in Janeza, da sta na že krščene v imenu Gospoda Jezusa, ker Duh še ni bil prišel na nobenega izmed njih, polagala roke in so ti prejeli Svetega Duha (prim. Apd 8,14-17). Polaganje rok in podeljevanje Svetega Duha je očitno pridržano apostolskemu zboru, mi-

sijonska dejavnost pa ostaja v popolni odvisnosti od jeruzalemske skupnosti.

Po vrnitvi z misijonske poti po Samariji Peter potuje »vsepevsod«, se ustavi v Lidi in Jopi. V Jopi Peter doživi videnje, ki ga razume šele, ko ga po angelovem naročilu rimski stotnik Kornelij povabi k sebi domov v pogansko Cezarejo. Po nagovoru in po prihodu Svetega Duha Peter prvič naroči, naj v imenu Jezusa Kristusa krstijo pogane (Apd 9,32-10,48). Peter je po pričevanju Apostolskih del torej prvi tudi v misijonih med pogani in misijone med pogani prvi zavzeto zagovarja pred »tistimi, ki so bili iz obreze«, ki jih prepriča in pomiri (Apd 11,1-18).

Potem ko da kralj Herod, ker »je to Judom všeč«, Petra prijeli in vreči v ječo, od ko-

der ga Bog reši, se želi Peter umakniti pred judovskim preganjanjem, zato odide iz Jeruzalema in odpotuje v nedoločljiv »drug kraj« (Apd 12,1-19), s čimer se sklene prvi del Apostolskih del. Drugi del potem spremlja Pavla na misijonskih potovanjih in Apostolska dela se končajo s Pavlovim prihodom v Rim (prim. Apd 28,17-31), kar še nikakor ne pomeni, da bi moral biti neimenovani »drugi kraj« na koncu prvega dela Apostolskih del prav tako Rim. V drugem delu Apostolskih del srečamo Petra samo še enkrat: na zboru apostolov v Jeruzalemu.

Pavlova pisma so starejša od Apostolskih del, vendar mlajša od obdobja, ki ga popisuje prvi del Apostolskih del (Apd 1-12), zato v Pavlovih pismih Peter nastopa šele ob dogodkih

Diego de Astor, Sv. Frančišek in brat Leo meditirata o smrti, 1606, gravura, 23 x 14,8 cm, Biblioteca Nacional, Madrid.

iz poznejšega obdobja, o katerem Apostolska dela glede Petra začuda tako zelo molčijo. Dogodek, o katerem beremo tako v Apostolskih delih kakor v Pavlovih pismih, je šele omenjeni zbor apostolov v Jeruzalemu.

V Pismu Galačanom Pavel v dokaz, da je apostol »ne po človeku, temveč po Jezusu Kristusu« (Gal 1,1) kratko predstavi svoje življenje. Izvemo tudi, da je tri leta po svoji spreobrnitvi šel v Jeruzalem, da bi se spoznal s Kefom, in je pri njem ostal petnajst dni (prim. Gal 1,18). »Podrobno izprašal« (tako bi se besedilo lahko glasilo namesto »se spoznal«) o Jezusu in življenju z njim bi Pavel lahko tudi koga od drugih apostolov. Očitno je bilo Pavlu kakor vsem spreobrnjencem dobro znano, da je Peter na čelu matične skupnosti v Jeruzalemu. Nobe- nega drugega apostola Pavel ni videl razen Jakoba, Gospodovega brata (Gal 1,19), ki mu je v tem času torej že pripadala neka določena vloga poleg Petra. Ko Pavel piše Galačanom, Petra ni več v Jeruzalemu in ga je nasledil Jakob. Pomenljivo je, da se kljub temu v prejšnjem obdobju jasno izkaže Petrov vodilni položaj, in sicer ravno v Pismu Galačanom, v katerem Pavel dokazuje svojo neodvisnost od jeruzalemskih apostolov.

Oscar Cullmann sklepa, da je Peter po svojih prvih misijonskih izkušnjah spoznal, da je njegov apostolski poklic in njegova karizma bolj v misijonski dejavnosti kakor v vodstvu krajevne skupnosti. Petrova misijonska dejavnost v drugi polovici njegove apostolske službe je tudi edino, kar je zgodovinsko utemeljenega v pozneje spisanih apokrifnih Petrovih delih. »Vsekakor je vredno upoštevavanja, da je apostol, ki je pozneje obveljal za poosebitev upravljanja cerkvene organizacije, v resnici vršil tako nalogo samo kratek čas in jo je zamenjal za kratek čas. Peter ni značilen lik cerkvenega voditelja, ampak misijonarja.« (Cullmann 1952: 39).⁵

Poznejše izročilo pravi, da naj bi apostoli po Gospodovem naročilu dvanajst let po nje-

govem vstajenju zapustili Jeruzalem, kar morda drži, verjetnejši pa je postopen razvoj brez večjih prelomov. Prenos vodstvene oblasti na Jakoba naj bi se dokončno izvršil s Petrovo osvoboditvijo iz ječe in odhodom iz Jeruzalema. Na zboru apostolov v Jeruzalemu je Jakob že vršil svojo vodstveno oblast, saj ga Pismo Galačanom v različici, ki je manj predvidljiva, a ravno zato verjetno starejša, navaja pred Petrom (Gal 2,9).

Apostoli so na zboru v Jeruzalemu »uvideli, da je bil Pavlu zaupan evangelij za neobrezane, kakor je bil Petru za obrezane« (prim. Gal 2,7). Pavel je v svoji misijonski dejavnosti med pogani potem dokaj samostojen in ga z jeruzalemsko skupnostjo povezuje samo nabirka za reveže, ki jo iz svojih misijonskih postojank pošilja v Jeruzalem, podobno kakor so Judje, razkropljeni po vsem rimskem cesarstvu, v Jeruzalem pošiljali tempeljski davek. Ta nabirka je znamenje edinosti in priznanje podrejenosti jeruzalemskemu vodstvu. Za Petra pa Cullmann pravi, da je veliko bolj odvisen od Jeruzalema, saj se je v Antiohiji, potem ko je bil že jedel s pogani, »preden so prišli nekateri, ki so bili z Jakobom, začel poganom umikati in se jih ogibati, in sicer iz strahu pred obrezanimi« (prim. Gal 2,12). Strah pred Jakobom in njegovimi naj bi kazal na Petrovo podrejenost Jakobu.⁶

Kljub soglasju zbora apostolov v Jeruzalemu glede delitve misijonskega poslanstva na Petrovo med *obrezanimi* in Pavlovo med *neobrezanimi* se trenjem ni dalo izogniti. Misijonskega področja med kristjani iz judovstva se namreč ni dalo ločiti od delovanja med pogani. V vseh večjih mestih so prebivali tudi Judje in Pavel je celo v vsakem kraju ob svojem prihodu najprej nagovoril prav Jude. V že obstoječe krščanske skupnosti pa se Pavel ne vmešava. Izjema je njegovo Pismo Rimljanom, ki jih bo Pavel moral obiskati, preden se bo podal misijonarit v Španijo (prim. Rim 15,20-28). Pod drugi strani so spreobnjeni po-

gani vsepovsod vstopali v skupnosti krščanskih Judov pod Petrovim misijonskim vodstvom. Krščanske skupnosti so bile zato že ob svojem nastanku mešane.

Ne glede na trenja med misijonskima področjema je Pavlu Peter bližji kakor drugi misijonarji med Judi in po Cullmannovem mnenju tudi **teološko** najbližji izmed dvanajsterih apostolov. Že odraščanje in življenje v helenistično prežeti Galileji je Petru pomagalo, da je pozneje v jeruzalemski krščanski skupnosti deloval spravljivo med Hebrejci in helenisti ter uspešno ohranjal njeno edinost. Ob Jezusu je spoznal, da izvolitev judovskega ljudstva ne pomeni, da Bog svoje milostno delovanje omejuje samo na svoje izvoljeno ljudstvo. Petrov *univerzalizem*, to je stališče, da je krščansko oznanilo namenjeno vsem ljudem, tudi poganom, pa je še globlje utemeljeno na Petrovem spoznanju, da je Jezus umrl v spravo za odpuščanje grehov.

Peter je v resnici *prvi krščanski teolog*, čeprav ga potem kmalu zasenči teološko izobraženi in nadarjeni Pavel. Petrova je najstarejša kristologija, ki jo poznamo: to je razlaga Jezusove osebe in dela v luči Izaijeve upodobitve »trpečega Gospodovega služabnika« (Iz 42,1-9; 49,1-13; 50,4-9; 52,13-53,12), kakor je svoje poslanstvo gotovo razlagal že Jezus sam. Naslov »služabnik« za Jezusa najdemo v Novi zavezi samo v Apostolskih delih: dvakrat ga uporabi Peter sam (Apd 3,13.26) in še dvakrat ga v molitvi izreče jeruzalemska skupnost skupaj s Petrom (Apd 4,27.30). Pisec Apostolskih del si je očitno dobro zapomnil, da je ta naslov za Jezusa rad uporabljal prav Peter, ki je nekoč pokazal tako malo razumevanja za potrebnost Jezusovega trpljenja (prim. Mt 16,22; Mr 8,32). Po vstajenju se je Jezus po Pavlovem poročilu prikazal najprej Petru (1 Kor 15,5) in zdaj Peter prvi v luči Jezusovega vstajenja oznanja potrebnost njegovega trpljenja in smrti. Petrovo kristologijo odraža tudi 1. Petrovo pismo z navedki iz Knjige

preroka Izaija (1 Pt 2,21-25), čeprav tega pisma morda ni napisal Peter sam.

Čeprav se načeloma teološko strinjata, se mora v Antiohiji Pavel Petru »v obraz upreti« zaradi dvoličnosti ob prihodu »nekaterih, ki so bili z Jakobom« oz. ki jih je poslal Jakob (Gal 2,11-14). Peter se po Cullmannovih ugotovitvah tu izkaže samo za voditelja misijona nad Judi, podrejenega Jakobu in brez oblasti nad Pavlom.

Tudi o Jezusovem naročilu Petru, naj pase njegove ovce (Jn 21,15-17), Cullmann meni, da se kaže omejenost Petrove oblasti na misijonsko področje krščanskih Judov, saj naj bi »ovce« označevale najprej Jude, pogani pa so »druge ovce, ki niso iz tega hleva« in jih mora Jezus pripeljati, da bo ena čreda, en pastir (prim. Jn 10,16). Izročitvi pastirske službe Petru takoj sledi Jezusova napoved Petrovega mučeništva, kar naj bi pomenilo, da je naloga apostola Petra časovno omejena na obdobje utemeljevanja Cerkve. S tem Cullmann že izraža svojo temeljno domnevo, da Petrova naloga nima naslednika in se je dokončno izpolnila z njegovim mučeništvom.

1.3 Peter – mučenec

Vprašanje Petrovega bivanja in mučeništva v Rimu je tesno povezano z utemeljitvijo prvenstva rimskega papeža, zato je zanimivo, da o tem v času reformacije niso veliko razpravljali. Razprave zaživijo šele konec 17. stoletja. Je pa ločina Valdežanov spodbijala kakršno koli povezanost Petra z Rimom že v srednjem veku, češ da o tem v **Svetem pismu** ni ničesar najti. To ne drži povsem.

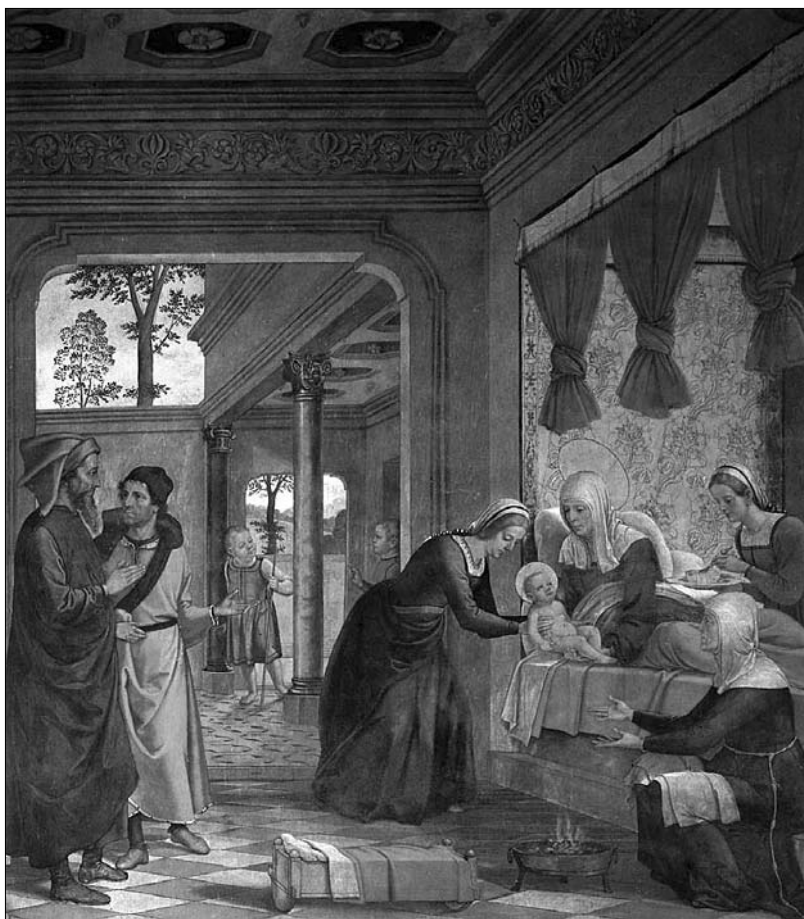
Gotovo Petra še ni v Rimu, ko Pavel piše Pismo Rimljanom, sicer bi med številnimi kristjani, ki jih tamkaj pozdravlja, moral omeniti tudi Petra. Apostolska dela Petra zadnjič omenijo na zboru apostolov v Jeruzalemu in v drugem delu poročajo samo o Pavlu, končajo pa se zelo odrezavo s pripombo, da je Pavel dve leti ostal v Rimu. To lahko pomeni, da je pisec

v tistem trenutku končal s pisanjem in še ni vedel, kaj se je dogajalo pozneje, ali pa ni hotel nadaljevati s pisanjem, bodisi zaradi načrtovane naslednje knjige bodisi nadaljevanje ne bi ustrezalo njegovi teološki zamisli. V nobenem od teh možnih primerov iz Apostolskih del niti posredno o Petrovi smrti ne moremo razbrati ničesar zanesljivega.

Zelo verjetno pa o Petrovem bivanju v Rimu priča Prvo Petrovo pismo, ki se konča s pozdravom Cerkve, »ki je v Babilonu« (1 Pt 5,13), kjer »Babilon« verjetno pomeni Rim. Petrovo usmrnitev s križanjem napoveduje Jezusova oznaka Petrove smrti »raztegnil boš

roke in drug te bo opasal in odvedel, kamor nočeš« (Jn 21,18), ki opisuje Petrov križev pot, saj so obsojenca z raztegnjenimi rokami privezali na križ, ki ga je potem sam nesel na morišče.

V čas nastanka Nove zaveze sodita tudi pismi **apostolskih očetov**: Prvo Klemenovo pismo in Pismo Rimljanom Ignacija Antiohijskega. Klemen⁷ konec 1. stoletja piše iz Rima v Korint, kjer krščansko skupnost razjeda huda medsebojna zavist. V petem poglavju Klemen v svarilo navede dvakrat po sedem žrtev zavisti. Prvih sedem primerov je iz Stare zaveze, drugih sedem pa iz novejšega

Juan de Borgona, *Rojstvo Device*, 1509-11, freska, kapela katedrale v Toledu.

časa, drugi in tretji med njima sta Peter in Pavel. Po temeljiti razčlenitvi tega besedila Cullmann domneva, da je Peter kot voditelj misijona med kristjani iz judovstva prišel v Rim zaradi zavistnih sporov znotraj krščanske skupnosti, ki so odločilno pripomogli k Neronomu preganjanju kristjanov. Peter in Pavla sta bila v Rimu usmrčena v istem obdobju tega preganjanja leta 67.

Ignacij, škof v Antiohiji, na začetku drugega stoletja piše rimski krščanski skupnosti s poti v Rim, kjer ga čaka mučeništvo. Pravi, da on kristjanom v Rimu *ne ukazuje*, kakor sta jim apostola Peter in Pavel. Z ukazovanjem ne misli na navodila v svojem pismu, saj omenja tudi Petra, Rimljanom pa je pisal samo Pavel. Ignacij Rimljane marveč prosi, naj zanj ne posredujejo pri oblastnikih in naj ga ne prikrajšajo za mučeništvo. Očitno sta tudi Peter in Pavel pred smrtjo rimskim kristjanom dala navodila glede svojega mučeništva.

Ti dve besedili dokazujeta Petrovo mučeništvo v Rimu, podkrepi pa ga še odsotnost kakršne koli sledi o kakem drugem kraju njegove smrti. Tudi v tekmovalnosti različnih krajevnih Cerkva v drugem in tretjem stoletju ni nikomur prišlo niti na misel, da bi zanikal Petrovo mučeništvo v Rimu.

Različni poznejši **pisni viri** za čas okoli leta 200 pričajo o spominjanju na mučeništvo Petra v Vatikanu in Pavla ob cesti v Ostijo. Če bi si kristjani ta dva kraja izmislili, bi ju verjetno ne postavili tako daleč vsak sebi, zlasti pa ne na poganska pokopališča, ampak v krščanske katakombe. Glede relikvij apostolov je treba upoštevati, da se kristjani v prvem stoletju sploh niso zanimali za posmrtno ostanke mučencev, saj so pričakovali skorajšnji Kristusov ponovni prihod in konec sveta.⁸ Zanimanje za relikvije in grobove je prvič izpričano šele okoli leta 150 na Vzhodu, kjer so z grobovi apostolov verjetno nasproti vedno odločnejšemu uveljavljanju Rima skušali dokazati svoj apostolski izvor.

Šele pozneje so se začeli na apostolska *trópaia* sklicevati tudi v Rimu, kakor to stori rimski duhovnik Kaj v začetku 3. stoletja. Grški izraz *trópaia* je v Rimu v Vatikanu in ob cesti v Ostijo označeval grobove Petra in Pavla ali pa kraje, kjer so se spominjali »zmage«, to je njunega mučeništva.

Liturgični in arheološki viri so med seboj tesno povezani. Furij Dionizij Filokal, poznejši tajnik papeža Damaza, je leta 354 sestavil Rimski koledar iz treh zbirk: *depositio episcoporum* (dnevi pogrebov rimskih škofov od srede 3. do srede 4. stoletja), *depositio martyrum* (seznam godov mučencev in nepremakljivih praznikov cerkvenega leta) in *catalogus liberianus* (popis papežev od Petra do Liberija sredi 4. stoletja). V *depositio martyrum* je za 22. februar vpisan praznik sedeža apostola Petra, kar je verjetno pokristjanjen praznik poganov, ki so počastili pokojne z obedom in zanje pustili prazen sedež.

Za 29. junija pa je zapisana opomba *Petri in catacumbas et Pauli in Ostense, Tusco et Baso consolibus*, kar pomeni »Peter v katakombah, Pavel ob cesti v Ostijo«, konzula pa sta omenjena za letnico 258, ko sta opravljala svojo službo. Po vsej verjetnosti so leta 258 na rimski praznik ustanovitve mesta Rima, to je 29. junija, Petra in Pavla, ustanovitelja rimske krščanske skupnosti, prvič počastili oba na isti dan. Manj verjetno je, da so 29. junija 258, torej v času Valerijanovega preganjanja kristjanov, v strahu pred onečaščenjem grobov Petra in Pavla, njune relikvije prenesli v katakombe sv. Sebastijana ob Apijski cesti, kjer so izkopavanja sicer izsledila češčenje obeh apostolov na istem kraju. Omenjeni prenos relikvij si je v času preganjanja, ko so bili na kristjane seveda še posebej pozorni, nemogoče predstavljati, saj je rimsko pravo jemanje posmrtnih ostankov iz grobov kaznovalo s smrtjo. Apijska cesta, ena najprometnejših, je bila zato preprosto prenevarna. Povrh je bila v bližini katakomb še cesarska po-

licijska postaja. Kristjanom se za grobove apostolov med Valerijanovim preganjanjem, ki je bilo naperjeno proti predstojnikom krščanskih skupnosti, ni bilo treba bati, češčenje relikvij se pa do tega časa še ni toliko razvilo, da bi sprožilo državno ukrepanje proti grobovom mučencev.

Opomba v *depositio martyrum* omenja v zvezi s katakombami samo Petra, ker je bila leta 354, ko je nastal Rimski koledar, po naročilu cesarja Konstantina bazilika sv. Pavla zunaj obzidja že dokončana in so apostola lahko počastili že tam, ob cesti v Ostijo. Veliko večja bazilika sv. Petra v Vatikanu pa je bila tedaj še v gradnji, zato so apostola Petra lahko počastili samo v katakombah ob Apijski cesti.

Bazilika nad temi katakombami se je prvotno imenovala »bazilika apostolov« in se je preimenovala pozneje, ko so v njej uredili grob sv. Sebastijana. Izkopavanja so na tem mestu odkrila prostor, v katerem so v 4. stoletju častili Petra in Pavla z obrednimi obedi. To staro pogansko navado je Cerkev prepovedala in počasi izkoreninila. Morda so zaradi cerkvene prepovedi nekateri kristjani na tem kraju skrivaj opravljali obredne obele. To staro pogansko navado je Cerkev prepovedala in počasi izkoreninila. Morda so zaradi cerkvene prepovedi nekateri kristjani na tem kraju skrivaj opravljali obredne obele v čast Petru in Pavlu, kljub temu da tu ni bilo njunih relikvij. V tukajšnji bližini so našli prepis napisa papeža Damaza iz 4. stoletja, ki pravi, da sta tu nekoč »prebivala« Peter in Pavel. Po nekem izročilu sta za časa svojega življenja dobesedno bivala v tukajšnji judovski četrti. Morda pa je Damaz z izrazom »prebivala« želel označiti zgolj njuno obredno prisotnost. Na tem mestu so namreč našli sledi dvojnega kenotafa, torej navideznega groba, kakršen je v antiki služil spominjanju na pokojnika, kjer ta v resnici ni bil pokopan.

Izbira Apijske ceste za češčenje Petra in Pavla je morda povezana z željo po češčenju apostolov v bližini poznejših rimskih škofov. Sredi 3. stoletja so namreč ob Apijski cesti za pokopališče rimskih škofov zasnovali Ka-

listove katakombe. Dejstvo, da se je na tem kraju v 3. stoletju začelo češčenje Petra in Pavla, četudi tu ni bilo njunih relikvij, razlagajo tudi s tem, da si je na tem kraju neka razkolniška skupina ustvarila obredni prostor, ki ga je potem v začetku 4. stoletja prevzel rimski škof.

Cullmann je napisal svoje delo o Petru tik zatem, ko so v Rimu objavili poročilo o izkopavanjih v vatikanski **baziliki sv. Petra**. Pod glavnim oltarjem bazilike so kopali že v prvi polovici 17. stoletja zaradi temeljev štirih stebrov Berninijevega baldahina nad sedanjim oltarjem. Pri tem so našli na poganske grobove iz 2. in 3. stoletja. Arheološka izkopavanja pa je šele leta 1939 sprožilo urejanje grobnice za pokojnega papeža Pija XI., ki si je za svoj pokop izbral *grotte vaticane*, torej kripto pod današnjo baziliko. Kripto je na višini konstantinove bazilike, tri metre pod tlakom sedanje bazilike. Cesar Konstantin je začel z gradnjo bazilike sv. Petra verjetno leta 333. Leta 349 je namreč izšel cesarski odlok o kaznovanju skruniteljev grobov za nazaj do leta 333. Cesar Konstantin je moral pred gradnjo bazilike v Vatikanu zasuti tamkajšnje pokopališče. To si je kot *pontifex maximus* edini lahko dovolil, vendar je s tem očitno marsikoga spodbudil h kraji nagrobnih spomenikov, kar kaznuje omenjeni odlok. Če drži domneva glede opombe v *depositio martyrum*, cerkev leta 354 še vedno ni bila končana.

Zemljišče za gradnjo bazilike je bilo izredno zahtevno. Neronov cirkus ni stal na tem kraju, kakor je veljalo nekdaj, pač pa nekje v bližini. Na severni strani je bilo za cerkev treba odkopati del vatikanskega griča, na južni pa zgraditi debelo podporno zidovje in zasuti celo pokopališče z bogatimi nagrobniki ob Kornelijski cesti. Cesar Konstantin je moral imeti zelo dober razlog, da je gradil ravno na tem pobočju. Arhelogi so pod glavnim oltarjem našli dva stebra, ki podpirata kamnit

nadstrešek pred vboklino v steni. V tleh pa je prazna kvadratna vdolbina, ki ni vzporedna s steno in je pokrita z debelo ploščo. Domnevni grob je bil očitno izropan. Da so v njem nekoč počivale Petrove kosti, se ne da dokazati. V času cesarja Konstantina pa je bil ravno ta kraj vendarle toliko pomemben, da so sem trudoma postavili cerkev.

Cullmann domneva, da se je ohranil spomin na kraj Petrovega mučeništva na vatiškem griču, na katerem je pozneje zraslo pogansko pokopališče, in je ta kraj končno obveljal za Petrov grob. Pavla kot rimskega državljana niso usmrtili na istem mestu kakor Petra. Podobno kakor za Petrov grob je za Pavlovega obveljal kraj njegovega mučeništva na pokopališču ob cesti v Ostijo.

Šele po tem ko je z zgodovinsko raziskavo ugotovil Petrov poseben položaj med drugimi učenci za časa Jezusovega življenja, njegovo vodstvo jeruzalemske skupnosti in pozneje misijona med kristjani iz judovstva, njegov prihod v Rim in mučeniško smrt ne dolgo za tem, med Neronovim preganjanjem, se Cullmann z enako »intelektualno in znanstveno poštenostjo« (prim. Prandi 1965: XXII) loti **teološkega vprašanja** Petrovega prvenstva in pomena tega prvenstva v poznejši Cerkvi.

(nadaljevanje prihodnjič)

Literatura:

Cullmann, O. 1952: *Petrus: Jünger – Apostel – Märtyrer. Das historische und das theologische Petrusproblem*. Zürich: Zwingli-Verlag.

Prandi, A. 1965: Il dialogo ecumenico e il problema del primato. V: *Il primato di Pietro nel pensiero cristiano contemporaneo*. Bologna: Società editrice il Mulino.

1. Latinski izraz *principium* bi lahko tu prevedli tudi kot *začetek*. Prim.: »On (Kristus) je glava telesu, ki je Cerkev. On je začetek [principium], prvorojenec vstalih od mrtvih, da bi med vsemi zavzemal prvo mesto (prim. Kol 1,15-18)« (C 7).
2. Oscar Cullmann (1902-1999) je študiral klasično filologijo in teologijo v rojstnem Strasbourgu, predaval je teologijo v Strasbourgu in Bazlu, po drugi svetovni vojni tudi v Parizu in Rimu. Prijateljsko je bil povezan s papežem Pavlom VI. in se je udeležil 2. vatiškega vesoljnega cerkvenega zbora kot opazovalec. Njegovo pisanje odlikujejo temeljitost, jednatost in jasnost.
3. Kljub temu je bil izvod, ki mi je prišel v roke, v knjižnici uvrščen v dogmatični oddelek.
4. *Slovenski standardni prevod* to zabeleži šele leta 2002.
5. Različna vzporejanja Petra in Pavla z nasprotji med institucijo in karizmo, škofi in teologi, cerkvenim zapiranjem vase in odpiranjem svetu itn. torej nimajo nobene podlage.
6. V zgodovini so bili tudi papeži, ki so se bali vladarjev ali vplivnih škofov, čeprav o prvenstvu teh papežev nihče ni dvomil, zato Cullmannovo sklepanje o tem, koliko Petrov strah sam po sebi pove o njegovem prvenstvu, zbuja pomisleke. Gotovo Petrov »strah« pokaže najprej njegovo strahopetnost, vendar tudi skrb za edinstvo Cerkve.
7. Sv. Klemen Rimski je po izročilu drugi ali tretji Petrov naslednik – rimski škof v letih 92-101.
8. V svojih delih je Oscar Cullmann osvetlil temeljno krščansko razpetost me »že« in »še ne«: Jezus je že izvršil svoje odrešenjsko delo, vendar se naše odrešenje še ni v celoti in dokončno razodelo, kar so kristjani v prvih desetletjih pričakovali veliko bolj živo kakor pozneje – in vse do danes.